Ai cũng là nghệ sĩ

AUSTIN KLEON

10 chiêu sáng tạo chưa ai từng hé lộ cho bạn

NXB LAO ĐỘNG-XÃ HỘI

KHAITAMBOOKS

Mục lục

Bản tuyên ngôn về sáng tạo trong thời đại số

Cho dù không phải là nghệ sĩ nhưng ai trong số chúng ta cũng từng bị thôi thúc bởi ham muốn sáng tạo – đó là tạo ra dấu ấn riêng của mình trong công việc đang đảm trách, từ một người bán hàng cho tới một nhân viên công sở, từ một người công nhân cho tới một kỹ sư. Việc tạo ra dấu ấn không phải là để được vinh danh, được nổi tiếng mà điều chúng ta mong mỏi nhất là nhìn thấy thành quả sáng tạo của mình.

Trong hơn chục năm mày mò để có được thành quả đó, Austin Kleon – một cây viết trẻ và cũng là một họa sĩ, đã đúc kết và "trình làng" ý tưởng về sáng tạo giờ đây gói gọn trong hơn một trăm trang sách đang bày trước mắt bạn đọc. Đúng như tác giả đã nói, những chiêu này "không chỉ dành riêng cho nghệ sĩ. Mà là cho tất tật mọi người." Và "Những ý tưởng này áp dụng được cho bất cứ ai đang gắng sức thổi vào đời sống và tác phẩm của mình ít nhiều sáng tạo."

Xin bạn đọc đừng vội hoang mang, bởi có thể từ "sáng tạo" nghe có vẻ lớn lao quá, nhưng thực chất đó chỉ là kết quả trong công việc của bạn mà thôi. Với người bán hàng thì đó là làm sao để người tiêu dùng biết đến sản phẩm của mình nhiều nhất, với nhân viên công sở là làm sao để trong tám giờ vàng ngọc nơi bàn giấy giải quyết được công việc hiệu quả nhất…

Thật là thú vị khi chúng ta ngộ ra rằng mình sáng tạo mỗi ngày trong quá trình làm việc, và "chân tướng" sáng tạo lộ ra thật đáng kinh ngạc, từ "chôm chỉa" tới "không có gì là nguyên thủy"…

Chúng tôi hy vọng việc xuất bản cuốn sách này sẽ mang đến cho các bạn không chỉ những mẹo mực để khiến công việc hiệu quả

hơn mà còn khiến các bạn hứng thú với công việc, kết nối tốt hơn với bạn bè, và giảm bớt căng thẳng trong đời sống.

Chúng tôi cũng muốn được truyền đến bạn đọc thông điệp của Austin Kleon rằng, “Bạn không cần phải là một thiên tài, chỉ cần bạn muốn được là chính mình.” Và Steal like an artist với ấn bản tiếng Việt mang tựa đề Ai cũng là nghệ sĩ vốn được coi là một bản tuyên ngôn về sáng tạo trong thời đại số, đã được dịch ra mười lăm thứ tiếng, thu hút hàng triệu độc giả trên thế giới, sẽ là một cuốn cẩm nang chi tiết với những thông điệp rõ ràng, những hình ảnh và minh họa sinh động, các ví dụ hóm hỉnh đưa người đọc thẳng tiến vào lĩnh vực sáng tạo của mình.

Chúc các bạn thành công.

Hà Nội, tháng 11 năm 2012

Công ty sách Khai Tâm

Khuyên nhủ gì cũng chỉ là kể lể

Một trong những lý thuyết của tôi là: khi mọi người cho bạn lời khuyên này nọ, chẳng qua là họ đang tự nói chuyện với mình trong quá khứ.

Cuốn sách này chính là tôi tự nói chuyện với một phiên bản của mình ngày trước.

Đây là những điều tôi học được trong suốt gần chục năm gắng tìm cách sáng tạo nghệ thuật, nhưng một điều khôi hài xảy tới – ấy là tôi nhận ra, rằng chúng không chỉ dành riêng cho nghệ sĩ. Mà là cho tất tật mọi người.

Gã 19 tuổi là tôi đây có thể xài vài bí quyết...

Những ý tưởng này áp dụng được cho bất cứ ai đang gắng sức thổi vào đời sống và tác phẩm của mình ít nhiều sáng tạo. (Câu này ắt miêu tả tất cả chúng ta.)

Nói cách khác: Cuốn sách này là dành cho bạn.

Bất kể bạn là ai, dù bạn làm ra thứ gì.

Cùng bắt đầu thôi.

1Chôm chỉa như nghệ sĩ

Cách nhìn thế giới như một nghệ sĩ

Mọi nghệ sĩ đều được hỏi một câu, “Anh lấy ý tưởng từ đâu ra thế?” Một nghệ sĩ thành thực sẽ đáp rằng, “Tôi ăn cắp.”

Một nghệ sĩ nhìn thế giới ra sao?

Trước hết, anh tìm xem có thứ gì đáng chôm, rồi chuyển ngay sang bước kế tiếp.

Mọi việc chỉ giản đơn là vậy.

Khi nhìn thế giới theo cách này, bạn sẽ khỏi phải lo chuyện cái gì “hay” với cái gì là “dở” – chỉ có thứ đáng chôm và thứ chẳng đáng chôm.

Mọi thứ đã bày sẵn để tóm lấy. Nếu hôm nay bạn thấy thứ này chưa đáng chôm, thì rất có thể, ngay ngày mai, hoặc một tuần hay một năm sau nữa, bạn sẽ thấy nó đáng để cuỗm về.

“Tác phẩm nghệ thuật duy nhất mà tôi học hỏi là thứ tôi có thể chôm chỉa.”

- David Bowie -

Không có gì là nguyên thủy

Nhà văn Jonathan Lethem từng nói, khi mọi người phán rằng thứ gì đó là “nguyên thủy”, thì mười lượt đến chín, chẳng qua vì họ không biết nơi tham khảo, hay những nguồn nguyên thủy có liên quan.

Điều một nghệ sĩ giỏi nằm lòng, ấy là chẳng có gì từ trên trời rơi xuống. Mọi tác phẩm sáng tạo đều dựng trên những thứ có trước. Không gì là nguyên thủy hoàn toàn.

Nó rành rành ngay trong Kinh thánh: “Không có gì mới mẻ dưới ánh mặt trời.” (Thánh thư 1:9)

Có người thấy ý tưởng này thật não lòng, nhưng nó lại khiến tôi ngập tràn hy vọng. Như văn hào Pháp André Gide đã bảo, “Mọi thứ cần nói thì đã nói cả rồi. Nhưng vì chẳng ai chịu nghe, nên mới phải nhắc lại lần nữa.”

Nếu thoát khỏi gánh nặng phải độc đáo “trăm phần trăm”, ta có thể thôi tìm cách tạo ra thứ gì đó từ số không, ta có thể nắm bắt những ảnh hưởng, thay vì phải trốn chạy khỏi nó.

“Nguyên thủy là chi? Chỉ là trò chôm chỉa chưa lộ tẩy.”

- William Ralph Inge -

Cây phả hệ ý tưởng

Ý tưởng mới chẳng qua là “hổ lốn” hoặc pha trộn của một hay nhiều ý tưởng đã có từ trước.

Đây là một mẹo người ta dạy bạn ở trường nghệ thuật. Vẽ hai đường thẳng song song trên tờ giấy:

Có bao nhiêu đường tất thảy?

Có đường thẳng đầu tiên, đường thẳng thứ hai, nhưng còn cả một đường nữa, là âm bản chạy giữa hai đường trên.

Thấy chưa? 1 + 1 = 3

Bố + Mẹ = Bạn

Di truyền

Một ví dụ hay, chính là di truyền. Bạn có mẹ và có cha. Bạn thừa hưởng các nét từ cả hai người, nhưng tổng số là bạn lại lớn hơn phần cha mẹ gộp lại. Bạn là kết quả hòa trộn giữa cha mẹ bạn và hết thảy tông ti của mình.

Cũng giống như bạn có cây tộc phả, bạn có cả một cây phả hệ ý tưởng. Bạn không chọn được gia đình, nhưng bạn có thể chọn thầy cô, chọn bạn bè, bạn có thể chọn thứ nhạc mình nghe, chọn những cuốn sách để đọc và chọn những bộ phim muốn xem. Bạn càng có nhiều lựa chọn cho những gì ảnh hưởng tới mình.

Thực ra mà nói, bạn là hỗn hợp những gì bạn chọn đưa vào đời mình. Bạn là tổng hòa những gì ảnh hưởng lên bạn. Thi hào người Đức Goethe đã nói, “Ta được nhào nặn và định hình chính bởi những gì ta yêu thích.”

“Chúng tôi là những đứa trẻ không cha... vậy nên chúng tôi tìm cha ông mình từ huyền tích, trên đường phố và trong lịch sử. Chúng tôi phải lựa ra và chọn lấy những vị tổ tông, những người khích lệ thế giới mà chúng tôi sẽ dựng nên cho chính mình.”

- Jay-Z -

Vào rác, ra cũng rác

Nghệ sĩ là nhà sưu tầm. Không phải kẻ vơ váo, xin bạn nhớ cho, cái khác là đây: Kẻ vơ váo thì ôm đồm bừa bãi, còn nghệ sĩ thì lựa chọn hẳn hoi. Họ chỉ sưu tầm những thứ họ thích thật mà thôi.

Có một học thuyết kinh tế nói rằng, nếu bạn lấy thu nhập của năm người bạn thân rồi chia trung bình, kết quả là sát sạt với thu nhập của chính bạn.

Tôi nghĩ điều tương tự cũng đúng với nguồn thu ý tưởng của bạn. Bạn sẽ chỉ đạt mức ngang ngửa với những gì bạn chọn bao quanh mình. Khi xưa mẹ tôi vẫn hay bảo, “Vào rác, ra cũng rác.” Hồi đó tôi phải nghĩ nát óc. Nhưng giờ tôi hiểu ý mẹ rồi.

Việc của bạn là sưu tầm những ý tưởng hay ho. Càng gom được nhiều ý tưởng hay,

“Hãy chôm chỉa từ bất cứ nơi nào vang dội cảm hứng hay kích động trí tưởng tượng của anh. Nghiến ngấu những bộ phim cả cũ lẫn

mới, âm nhạc, sách vở, những bức họa, tấm ảnh, những bài thơ, những giấc mơ, những chuyện trò bất chợt, công trình kiến trúc, những cây cầu, bảng tên đường, cây cối, áng mây, những khối nước, ánh sáng cùng bóng tối. Hãy chỉ lựa ra để chôm về những gì chạm thẳng tới tâm hồn anh. Nếu làm được vậy, tác phẩm (và trò chôm chỉa) của anh sẽ chân thực."

- Jim Jarmusch -

Trèo lên cây phả hệ của riêng bạn

Marcel Duchamp bảo, "Tôi chả tin nghệ thuật. Tôi tin vào nghệ sĩ." Đây thực ra là cách học rất hay – nếu bạn cứ cố tọng cho hết lịch sử bộ môn nào đấy trong chốc lát, bạn ngộp thở là chắc.

Thay vào đó, hãy nhai nuốt từng nhà tư tưởng – nào cây viết, nghệ sĩ, nhà hoạt động hay một hình mẫu nào đó – mà bạn thật sự yêu thích. Hãy tìm hiểu tất tần tật về nhà tư tưởng đó. Rồi tiếp tục tìm ra ba người mà nhà tư tưởng ấy yêu mến, lại xem xét đủ điều về họ. Làm đi làm lại như thế càng nhiều càng tốt. Hãy trèo lên cái cây ấy cao hết mức có thể. Một khi đã dựng được cái cây, đã đến lúc bạn bắt đầu nhánh riêng cho mình.

Tự coi mình là con cháu của dòng tộc sáng tạo sẽ khiến bạn bớt cô đơn lúc bắt đầu làm ra những thứ của riêng mình. Tôi treo tranh ảnh các nghệ sĩ yêu thích ngay trong xưởng. Họ cứ như những hồn ma thân thiện. Tôi gần như có thể cảm thấy họ thôi thúc tôi tiến lên, mỗi lúc tôi gò lưng trên bàn làm việc.

Cái hay ở những vị sư phụ xa xôi hoặc đã quá cố này, là họ không cách nào từ chối bạn học việc. Bạn có thể học bất cứ thứ gì bạn muốn từ họ. Họ đã để sẵn giáo trình trong các tác phẩm của mình.

Dạy dỗ bản thân

Đến trường là một chuyện. Học hành lại là chuyện khác. Hai thứ này không phải lúc nào cũng là một. Bất kể bạn có đến trường hay không, việc của bạn là phải luôn tự bắt mình học hành tử tế.

Bạn phải luôn tò mò về thế giới bạn đang sống. Tra cứu mọi thứ. Truy tầm mọi nguồn tham khảo. Đào sâu hơn bất cứ ai – đó là cách để tiến lên phía trước.

Google mọi thứ. Ý tôi là tất tần tật. Google về giấc mơ, Google những rắc rối. Chớ vội hỏi trước khi Google. Hoặc bạn sẽ tìm ra câu trả lời, hoặc bạn sẽ đưa ra được câu hỏi hay hơn thế.

Đọc liên tục. Đến thư viện ấy. Sách vở vây xung quanh, phép thần ngay ở đấy. Hãy lạc giữa những kệ giá. Đọc các thư mục. Bạn bắt đầu với cuốn nào không quan trọng, chính cuốn sách sẽ dẫn bạn tới cuốn khác.

“Bất kể tôi có đến trường hay không, tôi vẫn luôn học tập.”

- Rza -

Gom góp sách, kể cả bạn chưa định đọc ngay lập tức. Nhà làm phim John Markers đã bảo, “Không gì quan trọng cho bằng một thư viện chưa đọc tới.”

Chớ vội lo nghiên cứu. Cứ tra cứu cái đã.

Để dành của trộm được về sau này

Kè kè cuốn sổ, cây bút bất kể bạn đi đâu. Rèn cho quen thói lôi nó ra mà ghi chép những suy nghĩ và quan sát của bạn. Chép lại ngay những đoạn bạn ưa thích trong sách. Ghi lại những chuyện trò nghe lóm được. Tranh thủ nguệch ngoạc lúc đang nghe điện thoại.

Xoay trăm phương ngàn kế để đảm bảo bạn luôn sẵn giấy trong người. Họa sĩ David Hockney2 còn nhờ thợ may chế riêng các túi lót trong áo khoác, sao cho vừa cuốn sổ phác họa. Nhạc sĩ Arthur Russell3 lại thích mặc áo có hẳn hai túi trước, hòng nhét cho thật nhiều giấy chép nhạc mới thôi.

Tàng trữ cặp tang vật. Tên thế nào, đồ đúng là như vậy – ấy là tập tài liệu ghi dấu mọi thứ bạn chôm từ người khác. Kỹ thuật số hay

cặp thật –dạng nào cũng chẳng làm sao, miễn hiệu quả. Bạn có thể giữ một cuốn sổ dán ghép, để cắt rồi đính mọi thứ vào, hay chỉ cần chụp tất tật bằng máy ảnh trong điện thoại.

Thấy món gì đáng nẫng? Rước vào cặp tang vật. Cần tí chút cảm hứng? Hãy mở cặp ra xem.

Phóng viên báo chí gọi nó là “nhà xác” – tôi còn ưng cái tên này hơn ấy chứ. Nhà xác chính là nơi bạn giữ những thứ “chết khô”, để sau này bạn sẽ phục hồn trong tác phẩm của mình.

“Thà vơ lấy những thứ không thuộc về mình còn hơn mặc kệ nó vất vưởng đây đó.”

- Mark Twain -

2Đừng chờ tới lúc biết mình là ai mới bắt đầu

Làm đi, để tự hiểu mình

Nếu tôi cứ chờ để hiểu xem mình là ai, mình sẽ ra sao trước khi bắt đầu “sáng tạo”, thì, ôi chà, chắc tôi vẫn đang ngồi đần ra đấy mà gắng tự khám phá bản thân thay vì làm mọi thứ. Theo kinh nghiệm của tôi ấy, chính trong quá trình làm lụng và thực hiện công việc, chúng ta sẽ khám phá được bản thân mình.

Bạn đã sẵn sàng. Bắt đầu thôi.

Chắc hẳn bạn rất sợ phải bắt đầu. Chuyện ấy là thường mà. Có một thứ rất thật lan tràn trong những người có học. Nó được gọi tên là “hội chứng giả mạo”.

Theo khái niệm lâm sàng, chứng này là “một hiện tượng tâm lý học, trong đó con người không thể tiếp nhận những thành quả của mình.” Nghĩa là bạn cảm giác mình như kẻ mạo danh, rằng bạn chỉ vẽ rắn thêm chân, rằng bạn chẳng hiểu mình đang làm cái quái gì nữa.

Tin nổi không: Chẳng ai biết cả. Cứ hỏi bất cứ người nào đang làm việc gì đó thực sự sáng tạo, rồi họ sẽ nói sự thật bạn nghe: Họ chẳng biết những thứ hay ho từ đâu mà ra. Họ cứ thế làm việc của mình. Ngày này qua ngày khác.

Cứ giả mạo cho tới khi làm thật

Bạn đã bao giờ nghe về kịch nghệ chưa? Đấy là một thuật ngữ bóng bẩy cho thứ gì đó mà kịch tác gia William Shakespeare đã cắt nghĩa rõ ràng trong vở As You Like It (4) từ bốn trăm năm trước:

Cả thế gian giống một đại hí trường

Đàn ông, đàn bà chỉ là đào, kép: Họ bước vào và cũng sẽ lui ra;

Mỗi kẻ ấy sắm thật nhiều vai khác.

Một cách diễn đạt khác? Cứ giả mạo cho tới khi làm thật.

Tôi mê mẩn câu này. Có hai cách cắt nghĩa:

Hiểu theo cách nào cũng thú cả – bạn phải ăn vận sao cho xứng với công việc bạn muốn, chứ không phải việc bạn đang nắm trong tay, và bạn phải bắt tay vào làm ngay thứ bạn mong thực hiện.

Tôi cũng khoái cuốn Just Kids (tạm dịch: Chỉ là lũ oắt) của nhạc sĩ Patti Smith. Ấy là một câu chuyện kể về hai người bạn muốn trở thành nghệ sĩ, họ chuyển đến New York. Bạn biết họ học làm nghệ sĩ thế nào không?

“Anh khởi đầu như một kẻ giả mạo, rồi mới trở nên chân thực.”

- Glenn O'Brien -

Họ giả vờ là nghệ sĩ. Trong một cảnh yêu thích của tôi (cũng nhờ nó mà cuốn sách có tựa đề như vậy), Patti Smith và bạn cô – nhiếp ảnh gia Robert Mapplehorpe, ăn vận từ đầu đến chân kiểu bô-hê-miêng và đi ra Công viên Quảng trường Washington, chỗ có lắm người qua kẻ lại. Một cặp du khách cao tuổi cứ chằm chằm nhìn họ. Bà vợ bảo với ông chồng, “Ố kìa, chụp đi anh. Em nghĩ là nghệ sĩ đấy.” “Ôi thôi, xin kiếu,” ông chồng phản đối. “Chỉ là lũ oắt chứ gì.”

Vấn đề là: Cả thế gian giống một đại hí trường. Công việc sáng tạo là một kiểu rạp hát. Sân khấu là xưởng sáng tác, là cái bàn, là góc làm việc của bạn. Phục trang chính là thứ bạn mặc – là cái quần lấm sơn, bộ cánh bảnh chọe, hay cái mũ ngộ nghĩnh gợi cho bạn suy nghĩ. Đạo cụ là các loại vật liệu, dụng cụ và phương tiện của bạn. Một tiếng lúc này, một tiếng khi khác – chỉ là thời gian để đo đếm những thứ xảy ra thôi.

Bắt đầu sao chép

Chẳng ai vừa sinh ra đã có ngay phong cách hay tiếng nói độc đáo. Mới chui ra từ bụng mẹ, ta nào biết mình là ai. Thuở ban đầu, ta chỉ học bằng cách giả vờ làm thần tượng của mình. Ta học nhờ sao chép.

Ở đây, chúng ta nói chuyện rèn luyện hẳn hoi, chứ không phải trộm cắp – trộm cắp là cố nhận vơ thành quả của người khác về mình. Còn sao chép chính là đảo ngược của chế tạo. Giống như là thợ cơ khí tháo tung một cái xe để xem nó động ra làm sao.

Cứ giả mạo cho tới khi làm thật.

Chúng ta tập viết bằng cách chép lại bảng chữ cái. Nhạc công tập chơi bằng cách luyện các gam. Họa sĩ luyện vẽ bằng cách chép lại các kiệt tác.

Nhớ lấy: Ngay cả The Beatles bắt đầu cũng chỉ là một nhóm chuyên hát lại nhạc của người khác. Paul McCartney từng bảo, "Tụi tôi trổ tài với nhạc của Buddy Holly, Little Richard, Jerry Lee Lewis, Elvis. Gì cũng chơi." McCartney và anh bạn John Lennon trở thành cặp đôi sáng tác ca khúc đỉnh nhất lịch sử, nhưng như McCartney hồi tưởng, thì họ chỉ bắt tay vào tự viết ca khúc cho mình "như một cách để tránh các nhóm khác chơi bài tủ hệt như chúng tôi." Còn như lời Salvador Dalí5 thì, "Những người chẳng muốn sao chép cái gì, thì cũng chẳng tạo ra được thứ gì."

Đầu tiên, bạn phải tìm ra người để sao chép. Thứ hai, bạn phải tìm ra thứ để sao chép.

Tìm người để sao chép thì dễ. Bạn bắt chước thần tượng của bạn – những người bạn yêu quý, những người truyền cảm hứng cho bạn, những người bạn muốn trở thành. Cây sáng tác ca khúc Nick Lowe nói, "Bạn khởi sự chỉ bằng việc chép lại danh mục sáng tác của thần tượng." Và bạn đâu chỉ sao chép từ một thần tượng, bạn cuỗm từ tất cả bọn họ. Tác giả Wilson Mizner7 bảo rằng, nếu bạn chỉ chép lại của một tác giả, thì đấy là trộm cắp, nhưng nếu bạn chép từ nhiều người, đấy lại là nghiên cứu. Có lần, tôi nghe họa sĩ hoạt hình Gary Panter nói rằng, "Nếu bạn chỉ chịu ảnh hưởng từ một người,

mọi người sẽ bảo ngay, đấy bản sao của anh X chị Y chứ gì. Nhưng nếu bạn vay mượn từ cả trăm người, mọi người sẽ bảo, ôi sao bạn độc đáo thế."

Nhưng chuyện sao chép cái gì thì lại hơi rắc rối. Đừng chỉ chăm chăm ăn cắp phong cách, phải chôm cả tư tưởng ẩn sau phong cách ấy. Bạn không muốn mình trông giống hệt thần tượng, mà bạn muốn tư duy như thần tượng của mình.

Lý do phải sao chép thần tượng và phong cách của họ là vì nhờ thế, bạn sẽ ít nhiều nắm bắt được trí não họ. Đó là thứ bạn thực sự mong muốn – để tiếp thu cách họ nhìn nhận thế giới. Nếu bạn chỉ bắt chước bề ngoài tác phẩm của người khác mà không hiểu nó từ đâu mà ra, sản phẩm của bạn sẽ chỉ là rác không hơn.

Bắt chước chẳng có gì đáng khen

"Chúng tôi muốn bạn hãy tận dụng chúng tôi. Chúng tôi muốn bạn, trước hết, hãy cướp từ chúng tôi, vì bạn làm sao cướp nổi. Bạn chỉ lấy được những gì chúng tôi cho bạn và bạn sẽ đưa vào đó tiếng nói của bạn, đó là cách bạn tìm ra tiếng nói cho riêng mình. Bạn sẽ bắt đầu như thế. Rồi ngày kia, người nào đó sẽ lại cuỗm từ bạn."

- Francis Ford Coppola -

Rồi đến lúc, bạn sẽ phải chuyển từ chỗ bắt chước thần tượng sang ganh đua với họ. Bắt chước là sao chép. Còn ganh đua là sao chép đã tiến thêm một bước, đột phá thành sáng tạo của riêng bạn.

"Không có động tác nào là mới cả." Ngôi sao bóng rổ Kobe Bryant thú thực rằng mọi chuyển động trên sân của anh đều là đánh cắp, nhờ xem băng hình của các thần tượng. Nhưng thoạt đầu, lúc Bryan còn phải chôm chỉa khá nhiều động tác, anh chợt nhận ra mình không thể thực hiện chuẩn xác trăm phần trăm, vì hình thể của anh không giống với những người mà anh học hỏi. Anh buộc phải sửa đổi chúng để biến thành của mình.

Conan O’Brien8 thì lại kể chuyện các cây hài gắng so tài với thần tượng của mình ra sao, thất bại thảm thương thế nào, để cuối cùng phải tự làm theo cách của mình. Johnny Carson 9 cố được như Jack Benny 10, nhưng rốt cục lại trở thành Johnny Carson. David Letterman 11 gắng bắt chước Johnny Carson, rồi sau trở thành David Letterman. Hay Conan O’Brien cố trở thành David Letterman, để rồi kết cuộc là Conan O’Brien. Như lời O’Brien: “Chính thất bại trong việc trở thành hình mẫu lý tưởng cuối cùng lại định hình nên chúng tôi và khiến chúng tôi độc đáo khác người.” Thật ơn giời!

Một thiếu sót tuyệt vời ở con người, ấy là ta không đủ khả năng tạo ra những bản sao hoàn hảo. Chính thất bại trong việc sao chép thần tượng lại là chỗ ta tìm ra những thứ thuộc về mình. Chính nhờ đó mà ta tiến bộ.

“Tôi đã đánh cắp tất cả những chuyển động này từ các danh thủ vĩ đại. Tôi chỉ gắng làm họ tự hào, những con người đi trước, vì tôi học hỏi được từ họ quá nhiều. Căn cốt của cuộc chơi là thế. Nó lớn lao gấp bội phần tôi.”

- Kobe Bryant -

Thế nên: Cứ sao chép lại các thần tượng. Rà soát kỹ xem ta thiếu hụt chỗ nào. Có điểm nào khiến ta trở nên khác biệt? Đó chính là chỗ bạn phải khuếch đại và chuyển đổi vào tác phẩm của mình.

Và cuối cùng, nhong nhóng rập khuôn không phải là tôn vinh các thần tượng. Chuyển đổi thành tựu của họ vào tác phẩm của riêng bạn mới là cách bạn tôn vinh họ. Hãy bổ sung cho thế giới này thứ gì đó chỉ riêng bạn có thể mang lại.

3Hãy viết ra cuốn sách bạn muốn đọc

Viết những thứ bạn thích

Phim Công viên kỷ Jura công chiếu đúng vào sinh nhật mười tuổi của tôi. Tôi thích mê.

Vào khoảnh khắc rời khỏi rạp phim, tôi đã mong phần tiếp theo lắm rồi, thế là ngày hôm sau, tôi ngồi ngay vào cái máy tính cũ mèm và gõ ra một kịch bản. Theo cách của tôi, cậu con trai người quản lý khu cấm săn bắn (bị con khủng long khát máu ăn thịt) quay trở lại hòn đảo với cháu gái người sáng lập công viên. Một trong hai người muốn phá hủy toàn bộ công viên, người kia muốn giữ lại. Hẳn nhiên, họ yêu nhau và cùng phiêu lưu đến hết đời.

Bấy giờ tôi không hề hay biết là tôi đã viết ra một thứ mà ngày nay chúng ta gọi là "tác phẩm của người hâm mộ" (fan fiction) – những câu chuyện viễn tưởng dựa trên các nhân vật có sẵn.

Cậu nhóc mười-tuổi là tôi khi đó lưu câu chuyện vào ổ cứng. Mấy năm sau, Công viên kỷ Jura phần II cuối cùng cũng ra lò. Và chán chết. Tập tiếp theo trong đời thực bao giờ chẳng chán hơn tập tiếp theo mà ta tưởng tượng trong đầu.

Một câu hỏi mà lúc nào đó, mọi cây bút trẻ đều băn khoăn, ấy là, "Mình nên viết gì đây?" Và đáp án chuẩn mực sẽ là, "Viết cái gì anh biết ấy." Lời khuyên này thường dẫn tới những câu chuyện tệ hại, chẳng có gì hay ho xảy ra.

"Mong muốn của tôi khi sáng tác nhạc là tạo ra thứ gì đó chưa từng tồn tại mà tôi muốn được nghe. Tôi muốn được nghe thứ âm nhạc chưa từng xuất hiện, bằng việc kết hợp những thứ gợi ra được một điều gì đó mới mẻ chưa bao giờ có mặt trên đời."

- Brian Eno -

Ta làm nghệ thuật bởi ta yêu nghệ thuật. Ta bị thu hút vào một số kiểu tác phẩm nào đấy vì ta được truyền cảm hứng từ những người làm ra chúng. Mọi tiểu thuyết, thật ra, đều là tác phẩm do người hâm mộ sáng tác.

Lời khuyên hay nhất là đừng có viết ra thứ bạn biết, hãy viết thứ bạn thích. Viết ra câu chuyện bạn thích nhất – viết câu chuyện bạn muốn được đọc. Nguyên tắc tương tự cũng áp dụng cho cuộc đời và sự nghiệp của bạn. Bất cứ lúc nào bạn bối rối, không biết phải bước tiếp ra sao, chỉ cần tự hỏi, “Cái gì sẽ tạo nên một câu chuyện hay hơn?”

Bradford Cox, thành viên ban nhạc Deerhunter, kể rằng hồi anh nhỏ tí, đã làm gì có Internet, thế là cậu nhóc Bradford phải chờ đến tận ngày phát hành chính thức mới được nghe album của ban nhạc yêu thích. Cậu liền bày ra một trò: Cậu ngồi xuống và ghi âm một phiên bản do chính cậu tưởng tượng về album sắp ra lò. Rồi, đến khi album phát hành, cậu sẽ so sánh những bài cậu tự viết với những ca khúc trong album thực. Và, bạn biết không, rất nhiều ca khúc ấy đã trở thành bài hát của Deerhunter.

Khi ta mê mẩn một tác phẩm nghệ thuật nào đó, ta khao khát được thưởng thức thêm. Ta mong mỏi phần tiếp theo. Sao không dồn hết nỗi đam mê ấy vào cái gì đó hữu ích?

Hãy nghĩ về tác phẩm yêu thích và những thần tượng sáng tạo của bạn. Họ đã bỏ qua những gì?

Có thứ gì họ vẫn chưa làm? Có thứ gì đáng lẽ sẽ tốt hơn? Nếu họ vẫn còn sống, thì giờ đây họ sẽ sáng tạo gì? Nếu tất cả các nhà sáng tạo ấy hợp lại với nhau và cộng tác, họ sẽ làm ra thứ gì khi có bạn dẫn đầu cả nhóm?

Hãy làm ngay thứ đó.

Tuyên ngôn là đây: Hãy vẽ ra tác phẩm bạn muốn chiêm ngưỡng, sáng lập doanh nghiệp bạn muốn điều hành, chơi thứ nhạc bạn muốn được nghe, viết những cuốn sách bạn muốn đọc, làm những sản phẩm bạn muốn dùng – hãy làm những công việc bạn muốn được thấy nó hoàn thành.

4Hãy dùng đôi tay

Tránh xa khỏi màn hình

“Ta không biết mình lấy ý tưởng từ đâu. Ta chỉ biết rằng ta không kiếm nó từ máy tính xách tay.”

- John Cleese -

Lynda Barry, họa sĩ hoạt hình yêu thích của tôi có câu này, “Trong thời kỹ thuật số, chớ quên dùng mười đầu ngón tay!” Hai bàn tay của bạn chính là những thiết bị kỹ thuật số sơ khởi. Dùng đi.

Tôi thì mê máy tính thật, nhưng tôi nghĩ máy tính đã cướp mất của ta cảm giác mình đang thực sự tạo ra thứ gì đấy. Thay vào đó, chúng ta chỉ gõ bàn phím và nhấp trỏ chuột. Đây là lý do tại sao công việc trí não lại có vẻ trừu tượng đến thế. Nghệ sĩ Stanley Donwood, người sáng tác toàn bộ minh họa cho album của nhóm Radiohead, nói rằng máy tính đang gây xa cách, vì nó đặt một tấm kính chặn giữa ta và bất cứ thứ gì đang diễn ra. Donwood chia sẻ, “Bạn không bao giờ có thể thực sự chạm vào thứ gì bạn đang làm, trừ phi bạn in hẳn nó ra.”

Cứ quan sát ai đó bên máy tính thì thấy. Họ mới im lìm và ù lì làm sao. Bạn chẳng cần đến một nghiên cứu khoa học hẳn hoi (mà cũng rất ít) thì mới biết rằng cứ ngồi đồng trước máy tính cả ngày là tự giết mình, và giết luôn tác phẩm. Chúng ta cần vận động, để cảm thấy mình đang làm gì đó bằng toàn bộ cơ thể, chứ không phải với mỗi cái đầu.

Tác phẩm chỉ sinh ra từ cái đầu chẳng có gì hay. Cứ quan sát nghệ sĩ nào đó biểu diễn một buổi. Hay một lãnh tụ vĩ đại phát biểu chẳng hạn. Bạn sẽ hiểu ý tôi.

Bạn cần phải tìm ra cách nào đó để vận dụng toàn bộ cơ thể vào công việc. Trí óc ta đâu phải đường một chiều – cơ thể của ta mách

bảo trí não nhiều ngang với những gì trí não mách bảo cơ thể. Bạn biết cụm “trải nghiệm chuyển động” chứ? Đó chính là một nét tuyệt vời trong công việc sáng tạo: Nếu chúng ta bắt đầu trải nghiệm các cử động, nếu ta gẩy một cây guitar, hay bày những mẩu giấy ghi nhớ ra khắp bàn, hay bắt đầu vầy vò đất sét, chính chuyển động sẽ kích hoạt cho não ta tư duy.

"Tôi đã dán mắt đủ lâu vào những hình chữ nhật phẳng dẹt nhấp nháy trên màn hình máy tính. Ta hãy dành nhiều thời gian hơn để làm các việc trong đời thực... trồng một cái cây, dắt chó đi dạo, đọc một cuốn sách trên giấy, đến rạp xem hát."

- Edward Tufte -

Khi tham gia các trại sáng tác hồi đại học, mọi thứ tụi tôi viết ra đều phải giãn cách gấp đôi và chọn kiểu chữ Times New Roman. Mà sản phẩm của tôi thì dở tệ. Viết lách dần dà chẳng còn vui thú với tôi. Nhà thơ Kay Ryan bảo, “Hồi xửa xưa lúc chưa có chương trình trại sáng tác, trại đúng thật là một chốn, thường ở tầng hầm, nơi bạn cưa xẻ hay đóng đinh, khoan hay lên bản vẽ gì đó.” Cây viết Brian Kiteley nói rằng ông cố gắng làm cho trại của mình sát nhất với nghĩa gốc của từ này: “một căn phòng sáng trưng và thoáng khí, chứa đầy dụng cụ và vật liệu thô, nơi phần lớn công việc đều dụng-đến-tay-chân.”

Phải đến khi tôi bắt đầu đưa các dụng cụ thực về với quy trình làm việc, mọi thứ mới vui tươi trở lại và tác phẩm của tôi mới khởi sắc dần lên. Với cuốn sách đầu tay của mình – Newspaper Blackout12, tôi cố gắng làm cho toàn bộ quá trình trở thành “lao động chân tay” hết mức có thể. Mọi bài thơ trong sách đều

Máy tính thật sự lợi hại khi chỉnh sửa các ý tưởng, và cũng rất tiện trong việc tổ chức các ý tưởng, sẵn sàng để công bố ra bên ngoài, nhưng lại không tốt mấy để sản sinh sáng kiến. Có quá nhiều cơ hội để bạn nhấn phím XÓA. Máy tính còn đánh thức con người cầu toàn quá lố trong ta – chưa kịp có ý tưởng, ta đã vội chỉnh sửa. Họa sĩ hoạt hình Tom Gauld kể rằng ông tránh xa máy tính đến tận lúc suy nghĩ đã hòm hòm các chuỗi tranh, vì một khi dính dáng đến máy

tính, "mọi thứ không tránh khỏi đi đến chỗ cáo chung. Trong khi đó, trên sổ phác họa của tôi, các khả năng trải ra bất tận."

Đến lúc phải tiếp tục thực hiện Newspaper Blackout, tôi quét tất cả các trang vào máy tính và in ra những mẩu giấy phần tư. Rồi tôi vung vãi các mảnh ấy khắp văn phòng, sắp chúng lại thành các xấp, rồi thành một chồng, theo đúng thứ tự đó, tôi sao vào máy tính. Cuốn sách được làm ra như thế – trước hết bằng tay, rồi máy tính, bằng tay, rồi lại máy tính. Một kiểu vòng tròn từ thủ-công-tới-số-hóa.

Đấy cũng là cách tôi cố gắng làm mọi công việc lúc này. Tôi có hai cái bàn trong văn phòng – một bàn "thủ công" và một bàn "số hóa". Bàn "thủ công" không có gì ngoài bút dạ, bút mực, bút chì, giấy, thẻ bìa và báo. Không một món điện tử nào được xuất hiện trên bàn này. Đây là nơi phần lớn tác phẩm của tôi ra đời, và la liệt trên bàn là dấu này vết nọ, mẩu vụn lặt vặt và thừa thẹo sau quá trình làm việc. (Khác với ổ cứng, giấy má không sập được.) Bàn số hóa thì có máy tính xách tay, màn hình, máy quét và bàn vẽ điện tử của tôi. Đây là chỗ tôi sửa sang và xuất bản tác phẩm.

Thử đi: Nếu có không gian, hãy bố trí hai góc làm việc, một góc thủ công và một góc số hóa. Góc thủ công, hãy dẹp hết các thứ số hóa. Bỏ ra mười đô-la, tới gian dụng cụ học tập ở tiệm tạp hóa gần nhà, nhặt lấy ít giấy bút và giấy nhớ. Quay trở lại góc thủ công, giả vờ là giờ học thủ công. Tha hồ nguệch ngoạc trên giấy, cắt rời ra, rồi dán các mẩu lại với nhau. Trong lúc làm việc hãy đứng lên. Đính các thứ trên tường và tìm kiếm các hình mẫu. Bày la liệt mọi thứ ra và thoải mái xem xét tất cả.

Bắt đầu nảy ra ý tưởng, bạn có thể chuyển sang góc số hóa và dùng máy tính để giúp bạn xử lý và xuất bản chúng. Lúc nào thấy đuối sức, hãy quay lại góc thủ công và vui chơi.

5Dự án ngoài lề và thú vui rất quan trọng

Rèn luyện thói quen trì hoãn tích cực

"Việc bạn làm lúc biếng lười trì hoãn rất có thể lại là việc bạn nên làm suốt phần đời còn lại."

- Jessica Hische -

Có một thứ tôi đã học được qua sự nghiệp non trẻ của mình: Chính những dự án ngoài lề lại sẽ cất cánh. Nói “dự án ngoài lề”, ý tôi muốn chỉ những thứ bạn coi là nhảm nhí cho vui. Những thứ kiểu “chơi là chính”. Đó thật ra lại là thứ hay ho. Đó là khi phép thần kỳ xảy đến.

Tôi nghĩ thật là hay khi có nhiều dự án cùng diễn ra một lúc, nhờ vậy bạn có thể nhảy qua nhảy lại giữa chúng. Lúc nào quá ngán dự án này, bạn chuyển sang cái kia, đến lúc chán rồi, bạn lại trở về với cái vừa bỏ ngang. Hãy rèn luyện thói trì hoãn tích cực.

Dành chút thời gian mà buồn chán. Có lần tôi nghe một đồng nghiệp nói là, “Cứ mỗi khi bận rộn, tôi đần hết cả người.” Chẳng thế thì sao.

Những người sáng tạo cần thời gian để ngồi vẩn vơ và không làm gì cả. Tôi đã nảy ra vài sáng kiến vào loại hay nhất lúc đang buồn chán, đấy là lý do tôi không bao giờ đem áo sơ mi ra hàng giặt ủi. Tôi thích tự ủi áo cho mình – ôi chao buồn tẻ, đến nỗi tôi gần như luôn nảy ra sáng kiến. Nếu bạn cạn ý tưởng, đi rửa bát thử xem. Hay dạo một quãng xa. Nhìn chằm chằm vào một điểm trên tường càng lâu càng tốt. Như nghệ sĩ Maira Kalma (13) nói, “Né tránh công việc lại là cách tôi tập trung đầu óc.”

Dành thời gian mà chơi nhởn. Lạc lối. Lang thang. Không đời nào bạn biết được nó sẽ dẫn mình tới đâu.

Đừng vứt bỏ bất cứ phần nào của bạn

Nếu bạn có hai hay ba đam mê thực sự, chớ có nghĩ rằng bạn phải lựa ra và chọn giữa chúng. Chớ vứt bỏ. Hãy giữ mọi đam mê trong đời bạn. Đây là điều tôi đã học được từ kịch tác gia Steven Tomlinson.

”Bạn không thể kết nối các điểm khi hướng tới tương lai, bạn chỉ có thể kết nối chúng khi nhìn về quá khứ.”

- Steve Jobs -

Tomlinson gợi ý rằng nếu bạn yêu thích các thứ khác nhau, thì cứ thỏa thuê dành thời gian cho chúng. “Cứ để tụi nó tự trò chuyện với nhau.

Cái gì đó sẽ bắt đầu nảy ra.”

Vấn đề là, bạn có thể lược bớt đi vài đam mê, và chỉ tập trung vào một cái, nhưng ít lâu sau, bạn sẽ bắt đầu thấy nỗi đau chi ảo.

Suốt thời thiếu niên tôi bị ám ảnh với chuyện viết nhạc và biểu diễn trong nhóm, nhưng rồi tôi quyết chí phải tập trung vào viết lách, thế là ròng rã nửa thập niên, tôi chẳng mấy khi chơi nhạc. Chứng đau chi ảo ngày một thêm tồi tệ.

Chừng một năm trước, tôi bắt đầu chơi nhạc lại trong một nhóm. Giờ đây tôi thấy mình trọn vẹn làm sao. Và điều điên rồ là, không những âm nhạc chẳng lấy mất gì của viết lách, tôi thấy nó còn tương tác với việc viết và làm viết khá lên – tôi đảm bảo là các khớp thần kinh trong não tôi đang cháy rực, và những mối nối mới đang được tạo ra. Chừng một nửa số người tôi làm việc cùng đều là nhạc sĩ (chuyện hiếm ở Austin, Texas), và không phải tất cả đều là “dân sáng tạo” – rất nhiều người là chuyên viên kế toán, lập trình viên, kiểu vậy. Thế nhưng, tất cả sẽ nói với bạn một điều: Âm nhạc nuôi dưỡng công việc của họ.

Cực quan trọng khi có một thú vui. Đó là một thứ sáng tạo dành riêng cho bạn. Bạn không phải cố làm ra tiền hay kiếm chút danh, bạn chỉ làm vì nó giúp bạn vui. Thú vui là thứ chỉ cho đi chứ không lấy mất gì. Tác phẩm của tôi là để thế gian chiêm ngưỡng, thì âm nhạc chỉ dành cho tôi và các bạn bè. Cứ mỗi Chủ nhật tụi tôi lại họp mặt và rình rang nhạc nhẽo vài giờ. Không áp lực, không dự tính. Chỉ phục hồi sinh lực. Hệt như đến nhà thờ.

Chớ vứt bỏ phần nào của bạn. Không phải lo chuyện mưu đồ to tát hay tầm nhìn thống nhất cho tác phẩm. Không phải lo về tính thống nhất – thứ đồng nhất toàn bộ tác phẩm của bạn chính là sự thật, rằng bạn đã làm ra chúng. Ngày nào đó, bạn nhìn lại, mọi thứ rồi sẽ đều có lý.

6Làm tốt việc mình và chia sẻ với mọi người

Ban đầu, không tên tuổi lại hay

Tôi nhận được rất nhiều email của các bạn trẻ, hỏi là “Tôi phải làm sao để được biết đến?”

Tôi thông cảm với họ. Đúng là lúc bạn ra trường, có xảy ra một chuyện ngoại ý. Lớp học vốn là một chốn tuyệt vời, không muốn nói là môi trường nhân tạo: Giảng viên của bạn được trả lương để chú ý đến ý kiến của bạn, còn bạn cùng lớp thì lại trả học phí để chú ý tới ý kiến của bạn. Suốt đời, bạn sẽ không bao giờ gặp một thính giả bất đắc dĩ kiểu vậy.

Chẳng bao lăm, bạn sẽ ngộ ra là đa số thiên hạ chẳng cần để ý xem bạn nghĩ gì. Nghe thì phũ phàng, nhưng thật đấy. Như cây viết Steven Pressfield(14) nói, “Không phải người ta nhỏ nhen hay độc ác, chỉ tại họ bận quá mà thôi.”

Đây thật ra lại là chuyện hay, vì bạn chỉ muốn được chú ý sau khi đã làm ra một tác phẩm tốt. Không có áp lực khi bạn còn vô danh. Bạn làm gì cũng được. Thể nghiệm. Làm mọi thứ chỉ cốt lấy vui. Lúc còn vô danh, không có gì làm bạn xao lãng việc trau giồi bản thân. Làm gì có hình ảnh công chúng để phải giữ gìn. Không có tờ séc bự để phải lo ngay ngáy. Không cổ phần cổ phiếu. Không thư từ đại diện. Không có phường giá áo túi cơm đeo bám.

Bạn sẽ không đời nào có lại được thứ tự do ấy, một khi người ta để mắt đến bạn, lại càng không, khi người ta bắt đầu trả tiền cho bạn.

Tận hưởng sự vô danh chừng nào còn có thể. Hãy tận dụng nó.

Công thức không - có - gì - bí - mật

Nếu có công thức bí mật nào đấy để được nổi tiếng, tôi sẵn lòng tặng bạn. Nhưng tôi chỉ biết có một công thức không-có-gì-bí-mật: Làm tốt việc mình và chia sẻ với mọi người.

Đó là quy trình hai bước. Bước một, "làm tốt việc mình", chông gai vô cùng. Không có đường tắt. Làm việc mỗi ngày. Cứ yên chí là bạn sẽ chuệch choạc một hồi. Thất bại. Đỡ hơn. Bước hai, "chia sẻ với mọi người," vốn khó khăn khoảng chục năm về trước. Giờ, nó đã rất dễ dàng: "Đưa tác phẩm của bạn lên mạng."

Tôi bật mí với mọi người, và rồi họ hỏi tôi, "Bí mật của Internet ở chỗ nào?"

Bước 1: Thắc mắc cái gì đấy. Bước 2: Rủ người khác thắc mắc cùng bạn. Bạn nên thắc mắc những thứ không ai buồn nghĩ tới. Nếu mọi người băn khoăn về quả táo, hãy đi mà nghĩ về quả cam. Bạn càng cởi mở bao nhiêu về những đam mê của mình, mọi người sẽ càng thấy gần gũi hơn với tác phẩm của bạn. Nghệ sĩ đâu phải ảo thuật gia. Có tiết lộ bí mật cũng không bị phạt.

Tin hay không thì tùy, nhưng tôi tìm thấy rất nhiều cảm hứng từ những người như Bob Ross và Martha Stewart? Còn nhớ Bob Ross chứ? Ông họa sĩ trên kênh PBS với con ếch và cái cây nhỏ vui vẻ chứ ai? Bob Ross dạy mọi người vẽ. Ông phân phát những bí quyết của mình. Còn Martha Stewart thì chỉ cho ta cách làm nhà cửa và khiến cuộc sống thêm tuyệt vời. Bà cũng cho đi những bí mật. Mọi người rất thích bạn tặng các bí mật, và đôi lúc, nếu bạn khôn ngoan, họ còn thưởng cho bạn bằng cách mua lại những thứ mà bạn bán.

Khi bạn hé lộ quy trình của mình và mời mọi người tham gia, bạn được thêm. Tôi đã học hỏi rất nhiều từ những người đăng thơ lên trang web Newspaper Blackout của tôi. Tôi cũng kiếm được rất nhiều thứ để chôm. Nó làm lợi cho tôi nhiều ngang với làm lợi cho mọi người.

Bạn xuất đầu lộ diện trên mạng, không chỉ vì bạn có gì để nói – bạn có thể lên mạng để kiếm thứ đáng phát ngôn. Internet không đơn thuần là chốn yên ổn để công bố những ý tưởng đã thành hình – nó

còn là lồng ấp những ý tưởng chưa đủ lông đủ cánh, một trung tâm sinh nở để phát triển những tác phẩm bạn chưa bắt tay vào.

Rất nhiều nghệ sĩ lo rằng láng cháng trên mạng sẽ khiến họ sa sút năng suất, nhưng tôi nhận ra là hiện diện trên mạng chả khác nào tự thúc vào mình. Đa số trang web và blog đều mặc định sắp xếp các bài đăng theo thứ tự thời-gian- ngược – bài đăng mới nhất chính là bài đầu tiên mà độc giả nhìn thấy, nên bài mới nhất chính là phong độ hiện thời của bạn. Chính nó bắt bạn phải nhanh nhẩu luôn luôn, bắt bạn phải nghĩ xem sẽ đăng gì tiếp. Có sẵn một bình chứa sẽ khích lệ ta đổ đầy. Suốt bấy nhiêu năm, cứ khi nào rối trí, tôi chỉ cần nhìn vào trang web và tự hỏi, “Mình lấy gì để lấp vào đây nhỉ?”

Học lập trình. Mày mò cách làm một trang web. Mày mò viết blog. Tìm tòi về Twitter và truyền thông đại chúng và những thứ khác nữa. Tìm những người trên mạng cũng yêu thích những thứ hệt như bạn và kết nối với họ. Chia sẻ các thứ với họ.

Bạn không cần phải chia sẻ tất tần tật – thật ra, đôi khi không chia sẻ gì lại hay hơn. Chỉ khoe ra tí tẹo những gì bạn đang làm. Trưng ra một bản phác hay hình nguệch ngoạc hay đoạn ngăn ngắn gì đấy. Chỉ hé ra loáng thoáng quy trình của bạn. Chia sẻ một mẹo hay mà bạn tìm ra lúc làm việc. Hay một đường dẫn hoặc một bài viết thú vị. Nhắc đến một cuốn sách hay bạn đang đọc.

Nếu bạn ngại việc hé lộ những bí mật, bạn có thể chia sẻ các điểm mà không cần kết nối chúng. Là ngón tay của bạn nhấn nút “Đăng” chứ đâu phải ai khác. Chính bạn kiểm soát xem chia sẻ những gì và hé lộ đến mức nào.

7Nơi chốn không còn bó buộc ta

Dựng lên một cõi của riêng bạn

Tôi lớn lên giữa một cánh đồng ngô ở phía nam Ohio. Lúc còn trẻ nít, tất cả những gì tôi khao khát chỉ là được đến một chốn nào đó, nơi xảy ra chuyện gì đó hay ho đặc biệt.

Giờ thì tôi sống ở Austin, bang Texas. Một chốn thời thượng cực kỳ. Chỗ nào cũng nhan nhản những nghệ sĩ với dân sáng tạo. Mà bạn biết không? Tôi dám chắc là đến 90% các sư phụ và đồng nghiệp của tôi không sống tại Austin, Texas. Họ ở khắp mọi nơi. Tôi làm quen với họ trên Internet.

Điều đó nói lên rằng, đa số những ý tưởng, chuyện trò và các mối giao hảo dính đến nghệ thuật của tôi đều là trực tuyến. Thay vì có một bối cảnh nghệ thuật trải rộng về địa lý, tôi có bạn bè trên Twitter và Google Reader.

Chẳng phải tìm đâu xa xôi, ngay chính từ nơi sinh sống hiện thời, bạn có thể bắt đầu kết nối với thế giới mà bạn muốn hòa nhập. Nếu bạn cảm thấy ở đâu đó quá tù túng, nếu thấy mình còn trẻ dại hoặc đã quá già nua, hoặc gặp cảnh “tiền khô cháy túi”, hay nếu vì lý do gì đấy, bạn quá gắn chặt với một nơi, thì xin cứ yên lòng. Có hẳn một cộng đồng những con người ngoài kia mà bạn có thể kết nối.

Trong lúc chờ đợi, nếu bạn vẫn chưa bước vào thế giới mà bạn mong hòa nhập, hãy dựng lên một cõi riêng xung quanh bạn. (Giờ là lúc rất hợp để đeo tai nghe và mở bài In My Room của nhóm Beach Boys. Hãy vây quanh mình những cuốn sách và đồ vật bạn yêu thích. Dán các thứ lên tường. Tạo ra một cõi riêng cho bạn.

Văn hào Franz Kaɾa đã viết, “Không nhất thiết là anh phải rời khỏi nhà. Cứ ngồi ngay ở bàn và lắng nghe. Cũng khỏi cần lắng nghe,

cứ chờ đợi. Không cần chờ đợi, cứ im lìm và cô độc vậy thôi. Cả thế gian sẽ tự dâng mình đến cho anh.” Mà Kaɜa thì chào đời trước Internet cả thế kỷ.

Tất thảy những gì bạn cần chỉ là chút không gian và tẹo thời gian – một chỗ làm việc, và ít thời giờ để làm nó; chút cô độc ép buộc và chôn chân tạm thời. Nếu điều kiện sinh sống của bạn không cho phép, đôi lúc bạn sẽ phải tìm sự cô độc và bó buộc ở chốn hoang vắng nào đấy. Hồi tôi còn bé, mẹ hay lôi tôi đi siêu thị cùng. Trước khi bắt đầu sắm đồ, mẹ đưa tôi đến tiệm sách và mua cho cho tôi bất cứ cuốn nào tôi muốn. Hai mẹ con sẽ đi vào siêu thị và tôi sẽ ngồi ngoan ngoãn trên ghế đọc sách trong lúc mẹ lựa đồ. Bao nhiêu năm liền đều như thế. Tôi đã đọc được rất nhiều sách.

Giờ thì tôi có một cái xe và điện thoại di động. Tôi kết nối mọi lúc mọi nơi, chẳng bao giờ cô độc và chôn chân một chỗ. Thế nên, tôi chọn ngồi xe bus đến sở và về nhà, mặc dù tự lái xe riêng thì nhanh hơn hai chục phút. Tôi tới một tiệm cắt tóc kiểu “ai đến trước, phục vụ trước”, không có Wi-Fi, lúc nào cũng đông nghẹt, phải xếp hàng vài tiếng đồng hồ. Tôi tắt máy tính xách tay ở sân bay. Tôi chỉ ở lì trong thư viện.

Đi đâu tôi cũng kè kè một cuốn sách, cây bút và sổ ghi chép, lúc nào tôi cũng tận hưởng sự cô độc và những giây phút chôn chân tạm thời.

Rời khỏi nhà

"Khoảng cách và dị biệt chính là món bổ dược bí mật cho sáng tạo. Khi ta trở về nhà, nhà vẫn cứ như xưa. Nhưng có gì đó trong tâm trí ta đã biến đổi, và nó biến đổi tất cả mọi thứ."

- Jonah Lehrer -

Nói “nơi chốn không còn bó buộc ta” không có ý rằng vị trí địa lý chẳng quan trọng tí nào. Nơi ta chọn để sinh sống vẫn ảnh hưởng lớn tới thành quả ta làm ra.

Đến lúc nào đó, khi có điều kiện, bạn buộc phải rời khỏi nhà. Bạn luôn có thể quay trở về, nhưng bạn phải ra đi, chí ít một lần.

Đầu óc ta quá ư thư thái với những thứ vây quanh hằng ngày. Bạn buộc phải khiến nó trở nên bức bối khó chịu. Bạn phải dành ít nhiều thời gian ở một miền đất khác, giữa những con người làm mọi việc khác hẳn bạn. Du hành khiến thế gian trở nên mới mẻ, và khi thế gian hóa ra mới mẻ, trí não ta vận động mạnh hơn.

Khoảng thời gian tôi may mắn được sống ở Ý và Anh (lúc 19 và 20 tuổi) hẳn nhiên đã biến đổi đời tôi, nhưng tôi phải lưu ý bạn rằng, "một nền văn hóa khác" không nhất thiết phải là băng qua đại dương hay ở nước ngoài – với hầu hết những người ở vùng ngày xưa tôi lớn lên, Texas chả khác nào sao Hỏa. (Tôi đã sống ở đây ít lâu rồi đấy chứ. Mà lắm lúc vẫn thấy như trên sao Hỏa thôi.)

Nếu đã biết phải rời khỏi nhà, vậy ta nên đi đâu? Ta nên chọn sống ở chốn nào? Có hàng mớ yếu tố phải cân nhắc, tất cả tùy thuộc vào thị hiếu của riêng bạn. Về phần mình, tôi nghĩ là thời tiết khắc nghiệt lại dẫn tới thành quả nghệ thuật tốt hơn. Bạn không muốn mò ra ngoài, vậy là bạn ru rú trong nhà và làm việc. Lúc sống ở Cleveland, tôi đã hoàn thành được rất nhiều tác phẩm chỉ trong mấy tháng mùa đông tàn bạo. Còn ở Texas này, tôi kết thúc được công việc trong tiết mùa hè tệ hại. (Mùa đông Cleveland và mùa hè Texas dài từa tựa nhau – cỡ nửa năm ròng.)

Cũng rất hay nếu được sống gần những con người thú vị, không nhất thiết phải là những người làm mọi thứ giống hệt bạn. Tôi thấy hơi bệnh hoạn khi chỉ cặp kè với văn sĩ và họa sĩ, thế nên tôi cũng đàn đúm luôn với các nhà làm phim, nhạc sĩ và đám mọt công nghệ sinh sống ở Austin. À, phải nhắc đến cả "đồ ăn" nữa. "Đồ ăn" phải ngon lành. Bạn phải tìm một chốn vỗ béo bạn – cả về óc sáng tạo, về giao du bằng hữu, về tinh thần, và phải làm no bụng theo đúng nghĩa đen nữa.

Kể cả bạn có xây một căn nhà mới, thì sớm muộn gì bạn cũng phải rời khỏi cửa. Và lúc nào đấy, đơn giản là bạn phải chuyển đi. Tin tốt

là ngày nay, rất nhiều bạn bè vẫn cứ ở ngay nơi bạn từng rời bỏ họ – trên Internet.

8Hãy tử tế (thế giới chỉ là cái làng nhỏ hẹp)

Thêm bạn bớt thù

Chỉ có một lý do để tôi có mặt ở đây: Tôi đến để kết bạn.

Nguyên tắc vàng càng khẳng định giá trị trong thế giới siêu-kết-nối của chúng ta. Một bài học cốt yếu phải nằm lòng: Nếu bạn nói về ai đó trên Internet, họ sẽ phát hiện ra ngay. Ai chẳng có sẵn chỉ báo “tra Google” ngay cạnh tên mình. Cách lợi hại nhất để đánh bại kẻ thù trên Internet? Tránh đi là hơn. Còn cách hay nhất để kết bạn trên Internet? Nói tốt về họ.

Đứng cạnh người tài

Bạn vẫn nhớ vụ “vào rác, ra cũng rác” chứ? Bạn sẽ chỉ tốt đẹp ngang với những người bạn chọn xung quanh mình. Trong không gian số hóa, điều đó có nghĩa là: hãy bám theo những người đỉnh nhất trên mạng, những người thông minh và nổi trội hơn bạn rất nhiều, những người đang làm các công việc thực sự hay ho. Hãy để ý xem họ đang nói về cái gì, họ đang làm gì và họ đang kết nối với những gì.

Harold Ramiss, diễn viên và đạo diễn quen thuộc nhất với những người cùng thế hệ tôi nhờ vai diễn Egon trong phim Ghostbusters, có lần đã bày tỏ nguyên tắc thành công của ông như sau: “Hãy tìm ra người tài năng nhất trong phòng, và nếu người đó không phải bạn, hãy ra đứng cạnh anh ta ngay. Hãy bầu bạn với anh ta. Gắng tỏ ra hữu ích.” Ramis thật may mắn: Người tài năng nhất trong phòng chính là bạn ông – Bill Murray.

Nếu có khi nào đó, bạn nhận ra rằng mình là người tài năng nhất trong phòng, thì tốt hơn hết, bạn nên tìm một căn phòng khác. khác, tôi gắng sức dồn nó vào việc viết lách và vẽ vời của mình.

"Thôi trò gây sự, làm gì đó đi"

Bạn sẽ chứng kiến rất nhiều trò ngu ngốc trên đời và rồi bạn sẽ cảm thấy mình phải ra tay chỉnh đốn. Có lần tôi cặm cụi khuya khoắt bên laptop, vợ tôi liền thét lên, “Thôi ngay trò gây sự trên Twitter, đi mà làm cái gì đó còn hơn.”

Nàng nói chí phải. Nhưng giận dữ chính là một nguồn sáng tạo yêu thích của tôi. Henry Rollins15 từng nói rằng ông vừa tức giận vừa tò mò, và đó chính là những thứ giúp ông tiến bộ. Có vài buổi sáng, khi không bò dậy nổi, tôi nằm trên giường đọc email và Twitter cho đến lúc máu sôi sùng sục, tôi điên tiết đến nỗi phóng vút khỏi giường. Nhưng thay vì phí hoài cơn thịnh nộ vào càm ràm hay mắng mỏ người

Nên, cứ tức giận, xả láng đi. Nhưng hãy im miệng và làm việc của mình.

"Hãy chê trách phần mềm người khác chế tạo bằng cách tự mình làm ra phần mềm."

- Andre Torrez -

Viết thư hâm mộ

Thời còn trai tráng, tôi viết hàng đống hàng đống thư hâm mộ và may mắn nhận được hồi âm từ vài thần tượng. Nhưng tôi ngộ ra, phiền toái ở thư người hâm mộ là nó có áp lực đi kèm thôi thúc người nhận phải trả lời. Rất nhiều lần ta viết thư hâm mộ, ta chờ đợi chút vận may hoặc một câu xác nhận. Như lời anh bạn Hugh MacLeod của tôi, thì “Cách hay nhất để được xác nhận, ấy là khỏi cần nó nữa.”

Nếu bạn thực lòng yêu mến tác phẩm của ai đó, bạn không nên mong hồi âm gì từ họ. (Và nếu người bạn muốn viết thư bày tỏ đã qua đời hàng trăm năm trước, thì đúng là bạn xui hẳn rồi.) Thế nên, tôi đề nghị ta nên viết thư hâm mộ công khai. Internet rất tiện cho việc này. Viết một bài blog về tác phẩm của ai đó bạn hâm mộ và

dẫn trực tiếp đến trang web của họ. Làm gì đấy và tri ân tới thần tượng của bạn. Trả lời một câu họ khơi ra, tháo gỡ rắc rối gì đó giúp họ, hay góp phần cải thiện tác phẩm của họ và chia sẻ bài viết ấy lên mạng.

Có thể thần tượng sẽ thấy công trình của bạn, hoặc không. Có thể họ sẽ hồi đáp bạn, hoặc không. Điều quan trọng là bạn bày tỏ lòng trân trọng mà không cầu đáp đền lại, và bạn đã tạo ra một tác phẩm mới từ chính lòng tri ân đó.

"Cho phép" chỉ dừng ở bãi đỗ xe

"Nghệ thuật hiện đại = Tôi cũng có khả năng làm như thế + Ừ đấy, nhưng anh có làm đâu."

- Craig Damrauer -

Cái dở trong công việc sáng tạo là: Có đận, đến lúc người ta lĩnh hội được giá trị của những gì bạn làm, thì bạn, hoặc a) đã ngán tận cổ hoặc b) đã hóa ra người thiên cổ. Bạn không thể loay hoay kiếm tìm sự phê chuẩn từ các nguồn bên ngoài. Một khi bạn đã đưa tác phẩm ra “làm dâu trăm họ”, bạn không thể kiểm soát được cách thiên hạ phản ứng với nó.

Trớ trêu là, tác phẩm xuất sắc luôn có vẻ... chẳng tốn hột sức nào. Người ta sẽ bảo, “Sao mình không nghĩ đến cái này nhỉ?” Còn lâu họ mới thấy bao nhiêu năm tháng đổ mồ hôi sôi nước mắt đằng sau tác phẩm ấy.

Mà cũng không phải ai cũng hiểu. Mọi người sẽ nhìn nhận sai lệch về bạn và việc bạn làm. Họ thậm chí còn gọi bạn là thằng này con nọ. Vậy nên, hãy quen dần với việc bị hiểu lầm, bị khinh thường hay bị bỏ xó – mẹo ở đây là vùi đầu vào công việc đến nỗi chẳng còn hơi sức đâu mà bận tâm.

Lập hồ sơ khen ngợi

Đời là một gánh đơn côi, thường chỉ toàn những nản lòng và cự tuyệt. Đúng là, từ “cho phép” chỉ dùng ở bãi đỗ xe, nhưng khi mọi người nói tốt về tác phẩm của bạn, đấy cũng là một liều thuốc tinh thần cực mạnh.

Thi thoảng, tôi cũng “trúng mánh” khi có thứ gì đó thành công trên mạng, và trong vòng một hai tuần tiếp theo, tôi ngụp lặn giữa những dòng Tweet và email tốt đẹp từ những người khám phá tác phẩm của tôi. Tuyệt cú mèo. Và không biết trời trăng là đâu. Ngất ngây tận chín tầng mây. Nhưng tôi luôn biết rằng cơn ngất ngây ấy rồi sẽ nhạt dần, và chỉ vài tuần sau tôi sẽ lại đụng phải một ngày đen tối, khi tôi muốn vứt bỏ, khi tôi bứt rứt tự hỏi, vì cái gì mà mình cứ phải bận tâm đến của nợ này.

Đó là lý do tôi chuyển tất cả những email tốt đẹp mình nhận được vào một thư mục đặc biệt.

(Thư từ ác ý đều bị xóa lập tức). Khi những ngày u ám mò tới và tôi cần một cú hích, tôi liền mở thư mục ấy ra và đọc một lèo vài lá thư. Rồi tôi quay trở lại làm việc. Hãy thử xem: Thay vì giữ một hồ sơ từ chối, hãy duy trì một hồ sơ khen ngợi. Mà nhớ tiêu xài dè xẻn – chớ có lạc giữa vinh quang ngày cũ – mà chỉ phòng hờ ở đó khi bạn cần nâng đỡ tinh thần.

9Hãy tẻ nhạt (đó là cách duy nhất để hoàn thành công việc)

Chăm chút bản thân

Tôi là một gã nhạt nhẽo với một công việc sáng-cắp-ô-đi-chiều-cắp-về, sống ở một khu phụ cận yên tĩnh cùng vợ và một con chó. Toàn bộ hình tượng một kẻ thiên tài sáng tạo phê thuốc và vạ vật khắp nơi và lang chạ với đủ hạng người giờ không còn tồn tại. Trò đấy chỉ dành cho những kẻ phi phàm và những người muốn sớm về chầu ông bà ông vải. Vấn đề là: Phải mất rất nhiều năng lượng mới có thể sáng tạo. Bạn không thể có đủ sức lực nếu cứ hoang phí nó vào thứ khác.

Tốt nhất là cứ tự nhủ rằng bạn chỉ sống trên đời thoáng chốc. (Vì lý do này mà Patti Smith(16) khuyên các nghệ sĩ trẻ nên đến nha sĩ.) Ăn bữa sáng. Chống đẩy vài cái. Dạo bộ thật xa. Và ngủ đẫy giấc.

Neil Young từng ca là, “Thà cháy bừng lên còn hơn là le lói.”(17) Tôi xin khẳng định, rằng tốt hơn hết ta cứ cháy từ từ, để còn được nhìn thấy mặt cháu chắt chứ.

Tránh xa nợ nần

Phần lớn những người tôi quen đều ghét tính chuyện tiền nong. Nhưng hãy tự làm ơn cho chính bạn: Hiểu chuyện tiền nong càng sớm càng tốt.

Ông tôi hay bảo với bố tôi, “Con trai ạ, con kiếm được bao nhiêu không quan trọng, con giữ được bao nhiêu mới đáng nói.” Hãy dành dụm một khoản cho mình. Chỉ chi tiêu trong khoảng kiếm được. Tự sắp hộp cơm trưa. Chắt bóp từng xu lẻ. Tiết kiệm hết sức. Thu xếp việc học hành cần thiết ở mức rẻ nhất có thể. Nghệ thuật giữ tiền chỉ cốt ở việc nói “không” với văn hóa tiêu dùng. Hãy nói không với

đồ ăn sẵn, những tách cà phê giá tận bốn đô-la, với chiếc máy tính mới toanh bóng bẩy trong khi cái cũ vẫn còn đang chạy tốt.

Duy trì công việc ổn định

Thực tế là, kể cả bạn đủ may mắn để kiếm ra tiền từ những việc bạn thực sự yêu thích, thì khả năng cao là bạn cũng phải mất một thời gian mới đạt tới mức đó. Trước lúc ấy, bạn sẽ cần một công việc ổn định.

Một công việc ổn định mang lại cho bạn tiền bạc, một sợi dây kết nối với thế gian, và một hoạt động thường nhật. Giải thoát khỏi áp lực cơm áo đồng nghĩa với sự giải thoát trong nghệ thuật của bạn. Như lời nhiếp ảnh gia Bill Cunningham thì, “Nếu anh không lấy tiền, thì làm sao họ bảo anh phải làm gì được.”

Một công việc ổn định đưa bạn vào con đường gặp gỡ những người khác. Học hỏi từ họ, chôm chỉa từ họ. Tôi đã làm qua vài công việc, nơi tôi học được những thứ có thể áp dụng vào việc riêng của mình về sau – việc ở thư viện dạy tôi cách nghiên cứu, việc thiết kế web dạy tôi cách xây dựng trang web, còn việc viết quảng cáo dạy tôi cách dùng chữ nghĩa để bán đủ thứ.

Điều tệ nhất mà công việc cố định gây ra, ấy là chiếm mất thời gian của bạn, nhưng nó đền bù bằng cách mang lại cho bạn hoạt động thường ngày, trong đó bạn có thể sắp xếp thời gian đều đặn cho những mưu cầu sáng tạo. Thiết lập và duy trì một hoạt động thường ngày có lẽ còn quan trọng hơn cả dư dả thời gian. Trì trệ chính là cái chết của sáng tạo. Bạn buộc phải sống theo nề nếp. Khi bạn vuột khỏi nề nếp, bạn bắt đầu khiếp sợ công việc, vì bạn biết chắc là nó sẽ chuệch choạc một hồi – nó sẽ còn chuệch choạc chừng nào bạn quay trở lại nề nếp đàng hoàng.

Cách giải quyết cực kỳ đơn giản: Hãy tìm xem khoảng thời gian nào có thể dành ra, khoảng nào có thể ăn cắp, và gắn chặt vào lịch trình thường lệ. Hãy làm việc mỗi ngày, dù có chuyện gì đi nữa. Không ngày nghỉ, không cáo ốm. Không ngơi tay. Nhiều khả năng, thứ bạn

sẽ ngộ ra một điều, ấy là hệ quả của định luật Parkinson luôn chính xác: Công việc chỉ hoàn thành trong khoảng thời gian có sẵn.

Không ai bảo làm thế là vui cả. Nhiều lúc bạn sẽ thấy như mình đang sống kiểu lá mặt lá trái. Nhà thơ Philip Larkin nói rằng, việc hay nhất có thể làm là, "gắng tỏ ra loạn trí tột cùng – hãy dùng mỗi nhân cách làm chỗ lẩn tránh khỏi con người còn lại."

Mẹo ở đây là tìm một công việc cố định với mức lương tùng tiệm, không đến mức làm bạn phát ọe, và để bạn còn đủ sức lực mà làm các thứ lúc rảnh rỗi. Những công việc cố định béo bở không hẳn đã dễ tìm, nhưng chắc chắn là có sẵn ngoài kia.

Tự sắm cho mình một cuốn lịch

Tích lũy khối tác phẩm đồ sộ hay xây dựng hẳn một sự nghiệp chủ yếu là chậm rãi gom nhặt những mẩu nhỏ nỗ lực qua thời gian. Viết mỗi ngày một trang có vẻ chẳng nhiều nhặn gì, nhưng làm vậy suốt 365 ngày, bạn sẽ có đủ thứ lấp đầy cả cuốn tiểu thuyết. Một vụ chào bán thành công chỉ là thắng lợi nho nhỏ, nhưng vài chục cái nho nhỏ như thế đủ để bạn được cất nhắc.

Một cuốn lịch giúp bạn lên kế hoạch công việc, mang lại cho bạn những mục tiêu vững chắc, và giữ bạn trên đà đi tới. Cây hài Jerry Seinfeld có một phương pháp lên lịch giúp ông gắn chặt với việc viết truyện cười hằng ngày. Ông gợi ý bạn nên có một cuốn lịch treo tường cho bạn thấy cả năm. Thế rồi, bạn chẻ nhỏ công việc thành các mẩu của từng ngày. Mỗi ngày, khi bạn hoàn thành công việc, hãy đánh một dấu X to bự vào ô ngày đó. Cứ ngày qua ngày như thế, thay vì chỉ làm xong công việc, mục đích của bạn là điền vào một ô. "Sau vài ngày bạn sẽ có một chuỗi mắt xích," Seinfeld nói. "Cứ kiên trì như thế và chuỗi ấy sẽ dài thêm mỗi ngày. Bạn sẽ thích ngắm nhìn chuỗi ấy lắm, nhất là khi bạn đã có trong tay mấy tuần liền. Việc tiếp theo của bạn sẽ chỉ là đừng bẻ gẫy chuỗi đó thôi."

Sắm một cuốn lịch. Điền vào các ô.

Đừng có bẻ gẫy cả chuỗi.

Cũng giống như bạn cần một biểu đồ các sự kiện tương lai, bạn cũng cần có biểu đồ các sự

kiện trong quá khứ. Một cuốn sổ ghi chép không nhất định phải là nhật ký hay nhật trình, nó chỉ là một cuốn sổ nhỏ trong đó bạn liệt kê những thứ bạn làm mỗi ngày. Dự án bạn đang tiến hành, chỗ bạn đến ăn trưa, bộ phim bạn đã xem. Việc đấy dễ hơn nhiều so với duy trì một cuốn nhật ký chi tiết, và rồi bạn sẽ phải kinh ngạc khi thấy ghi chép thường nhật này có ích thế nào, nhất là qua vài năm liền. Những chi tiết lặt vặt sẽ giúp bạn nhớ ra các chi tiết lớn lao.

Ngày xửa xưa, sổ ghi chép là nơi các thủy thủ theo dõi xem họ đã đi xa tới đâu, đó chính xác là những gì bạn đang làm – theo dõi xem con thuyền của mình đã ra khơi bao xa.

Chọn người mà lấy

“Nàng đã cứu đời tôi. Ngay lúc này đây, chắc tôi chỉ đang chơi trong một tiệm bít-tết, nếu không có nàng. Chắc tôi còn không được chơi nhạc, mà chỉ đang cắm mặt nấu nướng ở tiệm bít-tết cũng nên.”

- Tom Waits(18), viết về Kathleen Brennan, vợ yêu, và là người cộng tác của ông -

Lấy ai sẽ là quyết định trọng đại nhất bạn đưa ra trong đời. Và “chọn người mà lấy” không chỉ có nghĩa là “bạn đời” – mà có ý nói tới cả người bạn làm ăn cùng, người để kết bạn, những người bạn chọn để ở xung quanh mình. Các mối quan hệ vốn đã quá gian nan, nhưng phải một nhà vô địch mới dám sánh duyên cùng ai đó vốn bị ám ảnh bởi mưu cầu sáng tạo. Rất nhiều lượt bạn phải đóng vai kẻ hầu người hạ, bếp núc nhọ nhem, rồi một diễn giả đầy khích lệ, một bà mẹ, và một biên tập viên – tất tật chả thiếu vai gì.

Một bạn đời tuyệt vời sẽ giúp bạn thêm vững vàng. Một người bạn của tôi có lần nhận xét rằng chung sống cùng một nghệ sĩ khiến nhà chúng tôi ắt hẳn ngập tràn cảm hứng. Vợ tôi đùa lại, “À vâng, cứ như sống với da Vinci ấy ạ.” Nàng đúng là số một.

10Sáng tạo là loại trừ

Chọn xem vứt bỏ những gì

Giữa thời buổi chất chồng và thừa mứa thông tin thế này, người vượt lên phía trước chính là kẻ khám phá ra những thứ cần vứt bỏ, nhờ vậy họ có thể tập trung vào những gì thực sự quan trọng với mình. Không gì làm ta tê liệt cho bằng ý niệm về những khả năng trải ra vô tận. Cái ý tưởng rằng bạn có thể làm bất cứ thứ gì thật đáng khiếp.

Cách để vượt qua trở ngại sáng tạo chỉ đơn giản là: tự áp đặt ít nhiều rào cản cho bản thân. Nghe có vẻ tréo ngoe, nhưng với công việc sáng tạo, giới hạn lại đồng nghĩa với tự do. Hãy viết một ca khúc chỉ trong giờ ăn trưa. Vẽ một bức tranh với một màu duy nhất. Tự lập doanh nghiệp với không đồng vốn dắt lưng. Quay một bộ phim chỉ với chiếc iPhone và vài bè bạn. Dựng một cỗ máy chỉ bằng vài linh kiện lặt vặt. Đừng có kiếm cớ trì hoãn – hãy làm ra các thứ bằng chính thời

Những rào cản đúng đắn có thể dẫn bạn đến được tác phẩm đỉnh cao của mình. Ví dụ ưa thích của tôi ư? Dr. Seuss19 đã viết cuốn The Cat in the Hat (tạm dịch: Con mèo trong chiếc mũ) chỉ với 236 từ khác nhau, thế là biên tập viên của ông lại cá rằng ông không thể viết ra một cuốn sách chỉ với 50 từ khác nhau. Dr. Seuss trở lại và thắng cược bằng cuốn Green Eggs and Ham (tạm dịch: Trứng xanh và thịt muối), một trong những sách thiếu nhi ăn khách nhất mọi thời.

"Cứ tự nhủ rằng bạn có tất cả thời gian trên đời, tất cả của cải trên thế gian, mọi màu sắc trên bảng vẽ, bất cứ thứ gì bạn cần đến nghĩ thế chỉ giết chết sáng tạo."

- Jack White -

Có hiểm nguy rõ ràng trong lối nghĩ rằng bạn có thể làm mọi thứ trên đời.

Nghệ sĩ Saul Steinberg (20) từng nói, “Cái mà ta hưởng ứng trong bất cứ tác phẩm nghệ thuật nào chính là sự vẫy vùng của người nghệ sĩ khỏi những giới hạn bủa vây.” Thường thì chính những gì người nghệ sĩ lựa chọn để loại bỏ lại là thứ khiến cho tác phẩm lôi cuốn. Những thứ ẩn đi đối lập với những gì phô ra. Với mọi người cũng vậy: Điều khiến chúng ta thấy thú vị không phải chỉ là những gì ta đã trải nghiệm, mà còn cả những gì ta chưa từng trải nghiệm. Điều tương tự cũng đúng khi bạn làm việc của mình: Bạn buộc phải bám chắc những giới hạn và tiến lên không ngừng.

Suy cho cùng, sáng tạo không chỉ là những thứ ta chọn đưa vào, mà nó còn là những thứ ta lựa để loại ra.

Hãy lựa chọn sáng suốt.

Và vui nhé.

Lời cảm ơn

Tới Meghan, vợ yêu của tôi – độc giả đầu tiên, và mọi cái “đầu tiên” của đời tôi.

Tới Ted Weinstein, đại diện của tôi, tới Bruce Tray – biên tập viên của tôi, Lidija Tomas – thiết kế sách của tôi, và tất cả những con người cừ khôi trong nhóm ở Workman. Tất cả các bạn gây ấn tượng thật ghê gớm với tôi.

Tới những con người tôi có “chôm chỉa”, ở đây mới nhắc tới vài cái tên, chưa phải là tất cả bọn họ: Lynda Barry, Ed Emberley, Hugh MacLeod, John T. Unger, Jessica Hagy, Kirby Ferguson, Maureen McHugh, Richard Nash, David Shields, Jonathan Lethem và Chris Glass và các bạn bè tại wireandtwine.com, những người đã cho tôi dùng chiếc áo phông “Here to Make Friends” (Nơi đây để kết bạn).

Tới ba mẹ tôi – Sally và Scott Kleon.

Tới Amy Gash – vì con mắt tinh đời của cô.

Tới tất cả bạn bè và gia đình thân yêu của tôi, cả ngoài đời và trên mạng, những người lan truyền bài blog đầu tiên khắp Internet và gửi cho tôi vô số nguồn tham khảo và trích dẫn lấy cảm hứng.

Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn trân trọng tới Đại học Cộng đồng Broome – nếu không có lời mời diễn thuyết của trường, ắt hẳn tôi không bao giờ đưa ra được bản danh sách.